

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Birleşmiş Milletler'in tanımlamasına göre sağlık, sadece hastalığın (disease) yada fiziksel güçsüzlüğün (infirmity) yokluğunu değil, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak refahın yokluğunun da işaret ettiği olumsuz bir durumu nitelendirmektedir. Sağlıklı olma durumu ise çevresel faktörlerin, kimyasal ve diğer organik olmayan kuruluşların varlığının etkisiyle ortaya çıkan ve insan yaşamını tehdit eden koşullara karşı koyabilmeyi de içermektedir. İyi ve kötü sağlık ise psikolojik ve daha çok toplumsal boyutlu bir söylemi içermektedir. Psikolojik veya toplumsal olaylar bireyin sağlığını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilir veya bir bireyin enfeksiyon taşıyor olması ya da olmaması üzerinde sosyal etmenler de önemli role sahip olabilir.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Pek çok faktör sağlığı etkilemektedir: coğrafi (kişinin ya da toplumun dñnyanın neresinde yaşamakta olduğu), toplumsal (refah dñzeyi ve hizmetlere erişim), biyolojik (cinsiyet, yaş ve genetik yapı), yaşam standardı ve gelişmişlik dñzeyi.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Burada sağlıkla ilişkili değişkenler üç k¼me (çevre, tutumlar ve nüfus) altında toplanmıştır. 1. k¼me, nüfus, insanı biyolojik bağlamda ele almakta ve insanı hastalıklara aıık potansiyel bir varlık d¼ř¼nmektedir. Bir bireyin genetik yapısı, cinsiyeti ve yaşı sağlıkla son derece yakından ilgilidir. 2. k¼me, tutumlar, k¼klerini k¼lt¼rel inançlar, toplumsal normlar, sahip olunan imkanlar ve sosyo-ekonomik ve teknolojik aııdan bireyi y¼z y¼ze kaldığı sorunlar-kısıtlar aıısından değerlendirmektedir. Bireyin iıinde bulunduğu ya da yetiştiği sosyo-k¼lt¼rel ve fiziki çevrenin etkisi ile tutum ve alışkanlıkların kazandırdığı beslenme biıımı ve zinciri iıindeki yiyecek t¼rleri onun sağlığını etkileyen en önemli fakt¼rlerdir.3. k¼me, çevre, fiziki ya da doğal çevre, sosyal çevre ve yapay veya inşa edilmiş çevreden oluşmaktadır.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Doğal evre iinde yaşamak bir bireyin o çevrede oluşabilecek sağlığı tehdit edebilen risklere açık olduğu anlamını taşımaktadır. Toplumsal bir evre ise sağlığı tehdit eden koşullar göz önüne alındığında küçük bir insan topluluğunun diğer kitlelere göre risklere daha fazla maruz kalacağını göstermektedir. İnsanlar ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda kendi çevrelerini yaratırlar ve yarattıkları vrenin de hastalık risklerine karşı ne derece açık ya da kapalı olacağını tutum, davranış, gelenekler, kültürel özellikler, ekonomik etkinler ve kullandıkları teknolojik düzey aracılığıyla belirlerler.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Örneğin, belli hastalıklar ağısından doğal ortamın taşıdığı riskler göz önüne alındığında merkezi ısıtma sistemi, klimalar ve elektrikle gerçekteşen aydınlatılmış ortamların hastalık riskini daha az taşıyan mekanlar olduğu gözlemlenmektedir.
- Eğitim ise bireyin çevre ile olan ilişkileri dikkate alındığında çok önemli ve davranışları tayin eden belirleyici durumundadır. Meade ve Earickson (2000), bireyin eğitiminin ve sağlıkla ilgili bilgi birikiminin ve artışının muhtemel bir hastalığa karşı koruma sağlayan bir tampon deneyim olduğunu belirtmişlerdir.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Diğer taraftan araştırmalar kültürel faktörlerin bilgiden daha ağır basan taraflarının olduğunu ortaya koymuştur. Bireyin iinde bulunduğu ya da yetiştiği evre o bireyler için az sayıda ya da sınırlı düzeyde seçenekler sunabilir. Örneğin Sudan'daki Kırmızı Deniz İli (Red Sea Province)'ndeki Beja yaylacıları sadece beslenme değeri dikkate alınarak yumurta yemenin gereksiz ve yanlış bir şey olduğunu düşünmektedirler ancak bu bilgi birikimin altında yatan inanç ve tutum aslında bu insanların yumurtanın kirli bir şey olduğu yönündeki kültürel mirastır. Ayrıca, bazen hayat şartları / yaşam biçimleri insanları sağlıksız koşullar içerisinde yaşamaya zorlamakta ve alıştırmaktadır.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Mısır'daki Nil Deltası'ndaki eltik çiftçileri örneğinde olduğu gibi eltik tarlaları içerisinde bulunmak, hasat için oralarda yürümek Őistozomiyaz (schistosomiasis) adı verilen bir tür parazitin neden olduğu enfeksiyona maruz kalmak anlamını taşımaktadır. Ancak yine de buralardaki pek çok ifti bunu bilmesine rağmen hiçbir sağlık desteği ve yardım almadan buradaki mekandan ekonomik faydalanma biçimlerini aynen sürdürmektedir.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Bugüne kadar yapılan Afrika'nın sağlık coğrafyası ile ilgili araştırmalar önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Kıta genelinde yaşam beklentisi düzeyinin dünyanın geri kalanına göre oldukça dūřüktür (40-50 yıl). Özellikle Fransa, Japonya, Büyük Britanya ve ABD ile karşılaştırıldığında Afrika ülkelerinde yaşam beklentisinin dūřüklüđü dikkat çekici bir boyut kazanmaktadır (80-85 yıla karşılık 40-50 yıl).

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Olumsuz koşullarda geğirilmiş olan zamanı da dikkate alarak hesaplanan düzeltilmiş-sağlık yaşam beklentisi (The health-adjusted life expectancy), Afrika'da hastalıkların ve buna dayalı ölümlerin yaygınlığını ve bu olumsuzluğu gelenekselleştirdiğini göstermesi bakımından son derece önemlidir. Dolayısıyla sağlıkla ilgili veriler ve göstergeler, Afrikalıların Fransızlara, İngilizlere, Japonlara ve Amerikalılara göre daha kısa ömürlü olduklarını göstermektedir.

Afrika'nın sağlık coğrafyası

- Örneğin, Briton'da doğmuş bir bireyin, Botswanalı, Malawili, Ugandalı, Zambialı veya Zimbabweli bir bireye göre ortalama iki kat daha fazla yaşama umudu (şansı) vardır. Genel olarak Afrikalıların bir Fransız, Japon, İngiliz ve Amerikalıya göre 20 yıl daha az yaşadıkları da bir gerçektir.